

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішенням вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету
від 27 квітня 2023 року
(протокол № 10/3.5)

**ЦИТОГЕНЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗМІВ
ПРОГРАМА
обов'язкової нормативної навчальної дисципліни
підготовки магістрів
спеціальності 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)**

**Запоріжжя
2023**

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Н. Пшенична, к.п.н., доцент.

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету «20» квітня 2023 року, протокол № 5.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Цитогенетичні основи розвитку організмів» є поглиблення уявлення щодо методів дослідження будови та функцій клітин, структури та функцій біологічних мембран, будови цитозолу та цитоскелету, будови та функцій ядра клітини, вакуолярної системи, системи енергозабезпечення клітини, а також пізнання матеріальних основ спадковості і мінливості живих істот шляхом дослідження процесів передавання, реалізації і зміни генетичної інформації, актуалізація способів її зберігання.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Цитогенетичні основи розвитку організмів» є:

- поглиблення уявлення про основні поняття і терміни, що відносяться до цитології та генетики;
- формування загальних та спеціальних компетентностей у галузі цитології та генетики;
- ознайомлення з основами функціонування біологічних систем різних рівнів складності;
- формування уявлення про сучасні методи генетичного аналізу;
- формування навички розв'язувати задачі з генетики.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей:

Програмні компетентності	
Фахові компетентності	<p>ФК 1. Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності.</p> <p>ФК4. Здатність до моделювання змісту навчання, формування у здобувачів освіти компетентностей та здійснення інтегрованого навчання.</p> <p>ФК 10. Здатність до усвідомлення досягнень біологічної науки та її ролі у житті суспільства та користуватися новітніми досягненнями біології, необхідними для професійної та/або інноваційної діяльності.</p> <p>ФК 11. Здатність застосовувати та формувати знання з біології та основ здоров'я людини для пояснення будови, взаємодії, взаємозв'язків, походження, класифікації, значення, використання, поширення і організації живого на різних рівнях.</p> <p>ФК 13. Здатність формувати знання для обрання ефективних шляхів і способів збереження, зміцнення, відновлення здоров'я людини.</p>
Програмні результати навчання	<p>РН1. Демонструє вміння застосовувати знання з психології, педагогіки, фундаментальних і прикладних наук (відповідно до предметної спеціальності) у практичних ситуаціях здійснення освітньої діяльності, поглиблює знання з предметної області.</p> <p>РН4. Демонструє вміння класифікувати, упорядковувати і узагальнювати навчальний матеріал відповідно до умов навчального процесу, потреб формування ключових компетентностей та інтегрованого навчання.</p> <p>РН10. Демонструє і використовує новітні досягнення біологічної науки та пояснює її ролі у житті суспільства і обґрунтовує їх використання для професійної та/або інноваційної діяльності.</p> <p>РН11. Демонструє вміння розуміти і пояснювати будову, функції, життєдіяльність, розмноження, філогенію, екологію, поширення, використання, охорону живих організмів і систем усіх рівнів організації; розкривати сутність біологічних явищ і процесів.</p> <p>РН13. Використовує знання для обрання ефективних шляхів і способів збереження, зміцнення та відновлення здоров'я людини.</p>

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи цитології

Тема 1. Двомембранні органели клітини. Ядро. Принципи структурно-функціональної організації еукаріотичного ядра. Молекулярна організація спадкового апарату. Хроматин і хромосоми. Ядерце. Системи енергозабезпечення клітини. Мітохондрії. Пластиди

Тема 2. Одномембранні органели клітини. Ендоплазматична сітка. Апарат Гольджі. Лізосоми

Тема 3. Немембранні органели клітини. Цитозоль. Цитоскелет. Рибосоми. Включення. Цитоскелет.

Змістовий модуль 2. Основи генетики.

Тема 4. Незалежне (менделівське) успадкування. Відхилення від менделівських формул розщеплення за незалежного успадкування генів. Гібридологічний аналіз та типи схрещувань. Закономірності незалежного успадкування. Основні принципи спадковості. Причини відхилень від формул менделівського розщеплення. Відхилення від менделівських формул розщеплення за незалежного успадкування. Взаємодія генів як одна з причин відхилень у розщепленні за фенотипом. Типи взаємодії алелів одного і того ж локусу. Типи взаємодії алелів із різних локусів.

Тема 5. Зчеплене успадкування і кросинговер. Закономірності успадкування за повного і неповного зчеплення генів. Цитологічні докази кросинговеру. Генетичні докази кросинговеру. Величина кросинговеру і побудова генетичних карт. Розрахунок частоти кросинговеру по розщепленню в F₂. Деякі загальні дані про генетичну рекомбінацію. Регуляція кросинговеру.

Тема 6. Стать і зчеплене зі статтю успадкування. Генетика статі. Типи хромосомного визначення статі. Гени, що визначають та змінюють стать. Теорії визначення статі. Особливості визначення статі у ссавців. Кількісне співвідношення особин різної статі і його регуляція. Методи штучного регулювання статі. Успадкування ознак, зчеплених зі статтю. Особливості успадкування за повного і неповного зчеплення зі статтю.

3. Рекомендована література

Основна:

1. Барінов Е.Ф. Цитологія і загальна ембріологія / Під ред. Е.Ф.Барінова, Ю.Б.Чайковського// Навчальний посібник. Київ. ВСВ «Медицина». 2021. 216 с.
2. Гістологія, цитологія, ембріологія. / За ред. О.Д. Луцика, Ю.Б.Чайковського // Підручник. Вінниця «Нова книга». 2022. 591 с.
3. Стрельчук С. І. Генетика з основами селекції. / С. І. Стрельчук, С. Б. Демідов, Г. Д. Бердишев, Д. М. Голда. Київ : Фітосоціоцентр, 2020. 292 с.
4. Тоцький В. М. Генетика. Спадковість та мінливість. / В. М. Тоцький. Одеса : Астропринт, 2022. 475 с.

Додаткова:

1. Боєчко Ф.Ф., Боєчко Л.О., Шмиголь І.В. Основи молекулярної біології (курс лекцій). Черкаси, 2003, 256 с.
2. Загальна цитологія і гістологія : підручник / М. Е. Держинський, Н. В. Скрипник, Г. В. Островська та ін. ; за ред. М. Е. Держинського;упорядкування Н. В. Скрипник. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет". 2010. 575 с.

3. Ткачук З. Ю. Основи загальної генетики. Навчальний посібник для студентів. / З. Ю. Ткачук, М. М. Морозов. Київ : Вища школа, 2014. 356 с.

4. Методи навчання:

Словесні (пояснення, розповідь, лекція, вступна бесіда, навчальна дискусія, опора на життєвий досвід здобувачів, створення ситуацій пізнавальної новизни); наочні (ілюстрування, опорний мультимедіа-конспект, навчальні фільми); практичні (вправи, моделювання професійних ситуацій, гейміфікація, дослідження, проектування).

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

6. Система оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за університетською шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)